

ביאור הגילוי הנפלא של החתם סופר זי"ע

השם קרח כשם אלוף קרח אחד מאלופי עשו קלקל את השלום שהיה צריך לרשת מיעקב אבינו

סופר, שהביע את פליאתו על הצדיקים בני לוי, שקראו את שם בנם "קרח" כשמו של רשע אחד מי"א אלופי עשו "אלוף קרח", כמו שכתוב (בראשית לו-טו): "אלה אלופי בני עשו בני אליפז בכור עשו, אלוף תימן, אלוף אומר, אלוף צפו, אלוף קנז, אלוף קרח" וגו'. מזה מסיק ה"חתם סופר" דבר איום ונורא, כי אמנם השם "קרח" גרם לו לאבד את כל הקדושה שהיה ראוי לרשת מאבותיו הקדושים, הנה הדברים בלשון קדשו:

"קרח בן יצהר. אני תמה על צדיקים בני לוי, שקראו שם בנם קרח שהוא שם מאלופי עשו, וקיימא לן (יומא לח:): רשעים לא מסקינן בשמייהו, וחזי מה עלתה ביה. ואולי היינו דקמשמע לן קרא דמיחסו עד לוי, לומר אף על פי שהיה חוט המשולש, מכל מקום ניתק מהרה על דאסקי בשמיה דרשע. וזהו ויקח קרח, זה השם קרח, לקח כל מה שהיה לו להתקדש, על ידי שהיה בן יצהר וקהת ולוי אבותיו, וזהו השם קרח לקח את הכל".

כעבדא קמיה מאריה אחינזא בשולי גלימתו של ה"חתם סופר" זי"ע, לבאר איך השם "קרח" אחד מאלופי עשו, גרם לו להתדרדר לאש המחלוקת שהצית בישראל כנגד משה ואהרן, על פי מה שהביא ה"חתם סופר" עצמו (פרשת תולדות דף קכ טור ב ד"ה במדרש) מה שדרשו במדרש שוחר טוב על הפסוק (תהלים קכ-ו): "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום. וכי יש אדם שונא שלום, [אלא זה] עשו שונא השלום". וכתב על זה ה"חתם סופר": "ושמעתי מרעי הגאון מהו' אברהם בינגא סג"ל, כי עש"ו גימטריא שלו"ם בטומאה, על כן נקרא שונא שלום". [וחזר על זה שם דף קל טור ב ד"ה למה אשכל].

ומצינו מקור מוקדם לכך בדברי "בעל הטורים" פרשת תולדות (בראשית כה-כה): "עשו בגימטריא שלום". וכן כתב ב"מגלה עמוקות" (פרשת פנחס ד"ה בפסיקתא) על הפסוק שהבטיח הקב"ה לפנחס

בן פלת בני ראובן". והנה כבר כאן בפתיחה עוד לפני שלמדנו על מחלוקת קרח ועדתו, מגלה לנו הכתוב ענין נשגב שקדם כמה דורות לפני קרח, תפלתו של יעקב אבינו שלא יזכר בפסוק זה, כמו שפירש רש"י: "ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט-ו) בקהלם אל תחד כבודי". וצריך ביאור הענין המיוחד שהיה ליעקב אבינו שלא יזכר שמו בעדת קרח.

עוד ראוי להתבונן על הפלא הגדול שעשה משה רבינו עבד ה', בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, שתפתח הארץ את פיה כדי לבלוע את קרח ועדתו וכל אשר להם (במדבר טז-ל):

"ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה, וידעתם כי ניאצו האנשים האלה את ה'. ויהי ככלות לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם, ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש".

וצריך להבין מה ראה משה רבינו על ככה לבחור דוקא עונש כזה, שתפצה הארץ את פיה ותבלע את קרח ועדתו וכל אשר להם. עוד צריך ביאור, כי מלשון הכתוב: "ופצתה האדמה את פיה", וכן ממה שכתוב: "ותפתח הארץ את פיה", משמע שהארץ יש לה פה לדבר. וכן משמע מלשון התנא במשנה (אבות פ"ה מ"ו), שהזכיר בין עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות את "פי הארץ". וצריך ביאור איזה דיבורים יצאו מפי הארץ בשעה שפתחה את פיה לבלוע את קרח ועדתו.

השם קרח אחד מאלופי עשו שונא שלו"ם בגימטריא עש"ו

רחש לבי דבר טוב לבאר כל זה על פי מה שנצא למסע של התבוננות בדברות קדשו של ה"חתם

בפרשתנו פרשת קרח דבר בעתו מה טוב, להתבונן על הלקח הנשגב שכל אחד מישראל צריך ללמוד מפרשתנו, כמה מגונה היא המחלוקת שהיא אם כל הצרות, וכמה צריך להשתדל ולרדוף אחרי השלום, כמו שכתוב (במדבר טז-יב): "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים בני אליאב ויאמרו לא נעלה". ופירש רש"י: "מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום".

וכבר כתב על כך מאורם של ישראל הפוסק הגדול בעל "פרי מגדים" בספרו "תיבת גמא" בפרשתנו (ד"ה וכמה גדול), לבאר בדרך מליצה מה שפירש רש"י (שם א): "ויקח קרח - פרשה זו יפה נדרשת", על פי מה שאמר החכם מכל אדם (משלי טו-כג): "דבר בעתו מה טוב". כלומר כמה טוב לדרוש על דבר בעתו, הלכות פסח בחג הפסח, דיני סוכה בחג הסוכות וכדומה, אולם "פרשה זו" המדברת על מחלוקת קרח ועדתו, "יפה נדרשת" בכל עת ובכל שעה: "כי אין שעה שאין מחלוקת והכל בזמנו".

בזמננו ובפרט בתקופה קשה זו שהרבה מאחינו בני ישראל מחפשים כל מיני סגולות, מצד אחד להינצל מכל מיני פורענויות רעות המתרגשות לבוא בעולם, ומצד שני לזכות לשפע ברכה והצלחה בגשמיות וברוחניות, אסור לנו להחמיץ את הסגולה הבטוחה שגילה לנו דוד המלך נעים זמירות ישראל, שנלך בדרכי משה רבינו שרדף אחרי השלום, ואז נזכה להבטחה הברורה (תהלים לד-ג): "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב... בקש שלום ורדפו".

תפלתו של יעקב אבינו שלא יזכר שמו בעדת קרח

פתח דברינו יאיר במה שפתח הקב"ה בפרשתנו בפסוק (במדבר טז-א): "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב ואון

חתם סופר: "אני תמה על צדיקים בני לוי שקראו שם בנם קרח שהוא שם מאלופי עשו... וחזי מה עלתה ביה"

מדרש: "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום וכי יש אדם שונא שלום, [אלא זה] עשו שונא השלום"

חתם סופר: "ושמעתי מרעי הגאון מהו' אברהם בינגא סג"ל כי עש"ו גימטריא שלו"ם בטומאה על כן נקרא שונא שלום"

קרח מצד שמו שהיה כאחד מאלופי עשו נתגברה עליו קליפת עשו שונא השלום והצית את אש המחלוקת בישראל

בעולם, בבחינת (קהלת ז-ד): "זה לעומת זה עשה האלקים". יעקב אבינו הוא שורש הקדושה של כלל ישראל, ואילו עשו הרשע הוא שורש פורה ראש ולענה של כל כוחות הרע המתנגדים לקדושה.

יסוד נשגב זה גילה הקב"ה לרבקה אמנו, כשראתה שהבנים מתרוצצים בקרבה, אחד מפרסם לצאת כשעברה על פתחי תורה של שם ועבר, ואחד מפרסם לצאת כשהיתה עוברת על פתחי עבודה זרה, על כך כתוב (בראשית כה-כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר".

הנה כי כן כמו שעשו הרשע מצד הקליפה הוא "שונא שלום", כן יעקב אבינו מצד הקדושה הוא "אוהב שלום" כי מדתו שלום. כמו שדרש בזוהר הקדוש (פרשת ויקרא יב): מקרא שכתוב (איוב כה-ב): "עושה שלום במרומיו, דא יעקב". ומפרש שם כי אברהם מדתו חסד, יצחק מדתו גבורה, ואילו יעקב מדתו תפארת הכלולה מחסד ומגבורה, נמצא כי מדתו שלום להשלים בין החסד של אברהם והדין של יצחק.

יומתק להבין בזה מה שמצינו בפרשת וישלח, כשהלך יעקב עם כל בני ביתו להיפגש עם עשו, והיה מתיירא מאד שלא ילחם בו עשו, מגלים לנו חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר פד-א): "תני כינוסו וכינוס בניו הצילו מיד עשו". הרי כי השלום והאחדות שהיו בין השבטים הצילו אותם מיד עשו, ולפי המבואר הכוונה בזה כי השלום בקדושה מבטל את כוחו של עשו שהוא "שונא שלום".

לפי זה נשכיל להבין הצוואה שהשאיר יעקב אבינו לבניו לדרויות עולם, להתרחק ממחלוקות ולהתאסף יחד בשלום ובאהבה, כמו שכתוב (בראשית מט-א): "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים".

בסערה השיבוהו, דכתיב (שם לח-א) ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר [וגו'] אָזָר נָא כְּגֵבֶר חֲלָצִיךָ וְאֶשְׁאֲלֶךָ וְהוֹדִיעֲנִי, אמר לו [הקב"ה] הרבה נימין בראתי באדם, וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה, שלא יהו שתיים יונקות מגומא אחת, שאלמלי שתיים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם, בין גומא לגומא לא נתחלף לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי".

נמצינו למדים מזה יסוד גדול כי שערות ראשו של אדם יש בהן רמז נפלא על השלום שצריך לשרור בין אדם לחבירו, כי הסיבה שאין שלום בין בני אדם, היא מפאת הקנאה התאוה והכבוד שכל אחד חושב שחבירו לוקח ממנו מה ששייך לו, אולם משערות ראשו של אדם אנו למדים, כי אין אדם יכול לגעת במה שמוכן לחבירו, שהרי על אף שהשערות הן כל כך קרובות זו לזו, עם כל זאת כל שערה יש לה גומא בפני עצמה, ואין שתיים יונקות מגומא אחת.

הנה כי כן מטעם זה קראו בני עשו לאחד מאלופיהם "אלוף קרח" שהוא מלשון "קרחה", כי בהיותם מבני עש"ו שהוא שונא שלו"ם במספר השוה, הם מסרבים ללמוד הלקח הנשגב על מדת השלום משערות הראש. לכן גם "קרח" בן יצהר ששמו היה כשם אחד מאלופי עשו, עשה "קרחה" בישראל על ידי שהחריב את השלום ועורר מחלוקת בישראל, והרי זה כאילו נעשו ישראל קרחים בלי שערות הראש ללמוד מהן על מדת השלום.

יעקב אבינו מדתו שלום לעומת עשו שונא השלום

בדרך זו במסילה נעלה להבין מה שהקדים יעקב אבינו להתפלל: "בקהלם אל תחד כבודי", שלא יזכר שמו בעדת קרח, על פי מה שנתבונן על מה שסיבב הקב"ה שיעקב ועשו נולדו תאומים, כי שניהם מייצגים את ראשי הכוחות של טוב ורע שיש

(במדבר כה-יב): "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, לקבל עשו שהוא שונא שלום, שכן עש"ו בחושבנא שלו"ם".

מעתה יאירו עינינו להבין דברי ה"חתם סופר", איך השם "קרח" שנתנו בני לוי שהיה כשמו של אחד מאלופי עשו, גרם לקלקל אצלו מדת השלום ולעורר מחלוקת בישראל, כי כח הרע של עשו הרשע שהוא בבחינת "שונא שלום" התגבר עליו באמצעות שמו. וזהו פירושו הכתוב: "ויקח קרח", השם קרח לקח ממנו את קדושת השלום, שהיה לו לרשת בהיותו "בן יצהר בן קהת בן לוי".

וזהו הטעם שחלק קרח על אהרן הכהן שמדתו שלום, כמו שכתוב (במדבר כ-ט): "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל". ופירש רש"י: "כל בית ישראל, האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו". וכן שנינו במשנה (אבות פ"א מ"ב): "הלל אומר, הוי מתלמידין של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

ויש לומר כי מטעם זה זכה אהרן לו ולבניו במצות ברכת הכהנים המסתיימת בשלום: "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". ודרשו במדרש (ויק"ר ט-ט): "גדול שלום שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל חותמין בשלום, בקריאת שמע פורש סוכת שלום, בתפלה עושה שלום, בברכת כהנים וישם לך שלום". לכן קרח שמצד שמו כאחד מאלופי עשו נתגברה עליו קליפת עשו שונא השלום, יצא במחלוקת על הכהונה הגדולה של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום מצד הקדושה.

"קרח שנעשה קרחה בישראל"

ויש להוסיף תבלין לבאר איך השם "קרח" מאלופי עשו מורה על קליפת עשו שהיא התנגדות לשלום, על פי מה שדרשו בגמרא (סנהדרין טז): שמו של קרח לגנאי: "קרח שנעשה קרחה בישראל". וצריך ביאור להבין המשמעות העמוקה שנעשה "קרחה" בישראל. ונראה לבאר דברי חכמים וחידותם על פי מה שגילו לנו חכמינו ז"ל מאמר נפלא בענין שערות ראשו של אדם בגמרא (ב"ב טז):

"אמר רבה איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו, בסערה חרף דכתיב (איוב ט-ז) אָשֶׁר בְּשֹׁעֲרֵהּ יְשׁוּפְנֵי, אמר לפניו רבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאיוב.

במדרש (ב"ר צח-ג): "הקבצו ושמעו בני יעקב, מכאן זכו ישראל לקריאת שמע".

הנה כי כן לפי מה שנתבאר מהזוהר הקדוש, כי מדתו של יעקב אבינו תפארת היא השלום, יש לומר כי מטעם זה בחר רבינו הקדוש ניצוץ יעקב שמדתו גם כן תפארת, לסיים המשניות בענין השלום: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום", שהוא גם כן מדתו של יעקב, ובכך נעוץ סיום המשניות לתחילתן: "מאימתי קורין את שמע בערבית", ששני המאמרים קשורים ליעקב אבינו עמוד התורה.

המבחן הנפלא של הקטורת שמקשרת את כל ישראל

הנה מה טוב ומה נעים לצרף רעיון נשגב שזכינו לדלות ממשנתו הטהורה של הרמ"א ב"תורת העולה" (חלק ב פרק לו) בתוספת ביאור, לבאר הטעם שהעמיד משה את קרח ועדתו במבחן הקטורת, כדי להוכיח שהקב"ה בחר באהרן להיות כהן גדול, כמו שכתוב (במדבר טז-ה):

"וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר, בוקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו, ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת לפני ה' מחר, והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי".

קרח ועדתו נענו ברוב חוצפתם למבחן של משה (שם יח): "ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש ושימו עליהם קטורת". והסוף המר שלהם לא איחר להגיע (שם לב): "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש... ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתים איש מקריבי הקטורת".

בכך לא תם המבחן הנפלא של הקטורת, אלא אותה קטורת שגרמה לאיבודם של קרח ועדתו מעל פני האדמה, היא עצמה גרמה להצלחתם של ישראל בעצירת המגפה שפשטה בהם, כמו שכתוב (שם יז-יא):

"ויאמר משה אל אהרן קח את המחיתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף, ויקח אהרן כאשר דיבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטורת וכפר על העם, ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה".

כוונתו העמוקה של יעקב אבינו שהקדים להתפלל: "בקהלם אל תחד כבודי", שלא יזכר שמו בעדת קרח

יעקב אבינו לעומת עשו הוא שורש השלום כמו שדרש בזוהר הקדוש: "עושה שלום במרומיו דא יעקב"

יעקב אבינו שמדתו תפארת הכלולה מחסד ומגבורה עושה שלום בין אברהם שמדתו חסד ליצחק שמדתו גבורה

הברכה השלישית בברכת כהנים היא כנגד יעקב אבינו לכן היא מסתיימת בשלום: "וישם לך שלום"

נמצא לפי זה כי קרח שמצד שמו כאחד מאלופי עשו, הצית בישראל את אש המחלוקת והחריב את השלום, יצא בעצם במלחמה עצומה כנגד יעקב אבינו שהוא שורש השלום מצד הקדושה, לכן התפלל יעקב שלא יזכר שמו בעדת קרח, שחלק על השלום משום שהתגברה עליו קליפת עשו שונא השלום.

רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו סיים את המשניות בשלום

דבר בעתו מה טוב להעלות על שלחן מלכים, כי על פי האמור יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שבחר רבינו הקדוש לפתוח את המשניות בתורה שבעל פה במשנה (ברכות ב.) במצות קריאת שמע: "מאימתי קורין את שמע בערבית", ולסיים את כל המשניות במשנה: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". וכבר ידוע מנהג ישראל לקשר סמיכות סיום המשניות לתחילתן, על דרך המשנה בספר יצירה (פ"א מ"ה): "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן".

נקדים מה שביאר הגה"ק בעל "בן איש חי" בספרו "בן יהודיע" (ברכות ב.) הטעם שפתח רבינו הקדוש את המשניות במצות קריאת שמע, על פי מה ששינוי במשנה (אבות פ"ב מ"א): "רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". וביאר רבינו האריז"ל ב"לקוטי ש"ס" (שם) הטעם שבחר רבינו הקדוש במדת תפארת, כי היה הניצוץ של יעקב אבינו שמדתו תפארת.

וכתב ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן פג), כי מטעם זה נקרא רבי יהודה הנשיא - נשי"א נוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו. לפי זה מבאר ה"בן יהודיע", כי מטעם זה בחר רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אבינו לפתוח את התורה שבעל פה במצות קריאת שמע שתיקן יעקב אבינו לפני פטירתו, כמבואר

ודרשו במדרש (ב"ר צח-ב): "צוה אותן על המחלוקת, אמרו להון תהיו כולכון אסיפה אחת".

ברכת "וישם לך שלום" כנגד יעקב אבינו

והנה מה שמצינו עוד חוליה בשרשרת השלום של יעקב אבינו, על פי מה שמבואר ב"אבודרהם" (תפלת שמונה עשרה ד"ה וכשמסיים) הטעם שהשליח ציבור מזכיר את אבותינו בברכת הכהנים: "אלקיננו ואלקי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה". כי ג' ברכות בג' פסוקים שבברכות הכהנים הן כנגד ג' אבות.

וזהו הטעם שנוהגים לענות אחרי ברכה הראשונה: "כן יהי רצון בזכות אברהם אבינו", ואחרי ברכה שניה: "כן יהי רצון בזכות יצחק אבינו", ואחרי ברכה שלישית: "כן יהי רצון בזכות יעקב אבינו". נמצא לפי זה כי הברכה השלישית: "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום", היא כנגד יעקב אבינו שמדתו שלום.

לפי זה נשכיל להבין הטעם שעשו הרשע הוא שונא שלום, על פי מה שמבואר במדרש (במדבר יא-ז) הטעם שברכת הכהנים מסתיימת בשלום, כי שלום הוא כלי המחזיק בתוכו את כל הברכות: "רבי שמעון בן חלפתא אמר, גדול שלום שאין כלי מקבל ברכה אלא שלום, שנאמר (תהלים כט-יא) ה' יברך את עמו בשלום, אף בברכת כהנים אחר כל ברכות סיימן בשלום וישם לך שלום, לומר שאין הברכות מועילות כלום אלא אם כן שלום עמהם".

הנה כי כן מטעם זה שונא את השלום, כי רצונו למנוע מישראל את כל הברכות, שאין להן קיום רק בשלום שהוא כלי מחזיק ברכה לישראל. לכן זה לעומת זה מבקש יעקב אבינו שמדתו שלום מישראל "האספו", שיתאספו בשלום ובאחוה ויתרחקו מן המחלוקת שהיא באה מקליפת עשו שונא השלום.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה ברא הקב"ה את גוף האדם עפר מן האדמה, שיש בו לקח נשגב על מדת השלום, כי העפר מורכב מאלפי רבבי רבבות גרגירי חול שאין להם מספר, וכל גרגיר חול בפני עצמו אין לו שום ערך, אבל כאשר כל גרגירי החול מצטרפים להיות יחד בשלום, נוצר מהם עפר האדמה המכסה את כדור הארץ, שאפשר לדרוך עליו וגם להצמיח ממנו מאכלים לכל הנבראים.

וזוהו הטעם שהבטיח הקב"ה ליעקב אבינו שמדתו שלום (שם כה-ד): "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". כי אף שכבר הבטיח לאברהם אבינו שזרעו יאיר את העולם ככוכבי השמים, כמו שכתוב (שם טו-ה): "ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך", עם כל זאת אם לא יחיו בשלום אלא כל אחד יחזיק עצמו לכוכב המאיר בשמים, ישלוט עליהם שרו של עשו השונא את השלום ויתגבר עליהם.

לכן הבטיח הקב"ה ליעקב שמדתו שלום: "והיה זרעך כעפר הארץ", שכל אחד ישכיל להבין שמצד עצמו הרי הוא כגרגיר חול שאין לו שום ערך. וזהו שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו אחרי העקידה (שם כב-ז): "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים". וזהו שאנו מתפללים בסיום תפלת שמונה עשרה: "ונפשי כעפר לכל תהיה". שנחזיק עצמנו כגרגיר חול, שאין לנו שום ערך רק בהצטרפות יחד כל שבטי ישראל.

מעתה יאירו עינינו להבין מעט מזעיר חכמתו של משה רבינו, שהעניש את קרח ועדתו בעונש המיוחד: "ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה", כדי שילמדו לקח מעפר האדמה על מדת השלום. וזהו שכתוב: "ותפתח הארץ את פיה", כי בכך שבלעה האדמה את קרח ועדתו, הרי זה כאילו פתחה את פיה לומר דברי תוכחה לישראל, שילמדו ממנה הלקח הנשגב להיות בשלום, כעפר הארץ שאין לשום גרגיר עפר חשיבות כי אם מצד הצטרפותם יחד.

"כי צוהו להקטיר קטורת בנגלה ובנסתר, דהיינו בין איש לחבירו, ולהשקיט המחלוקת שהיה ביניהם, וזהו שאמר קח את המחתה שהוא רמז ללב אדם כמו שנתבאר למעלה, ושם קטורת כאשר תדבר על לבם להשלימם ולקשרם ביחד, על האש אשר לקח מעל המזבח ושמו על המזבח, וכבר נתבאר ענינו למעלה ועל ידי זה המגפה נעצרה".

הנה כי כן מטעם זה בחר משה רבינו במבחן הקטורת, וקרח ועדתו שחלקו על השלום והציתו את המחלוקת בישראל, מתו ונשרפו על ידי שהקטירו את הקטורת, כי המחלוקת שעוררו בישראל היתה סתירה עצומה לעבודת הקטורת לקשר בין כל חלקי ישראל מהלבונה עד החלבנה.

"ותפתח הארץ את פיה" ללמד לישראל מדת השלום

בדרך המלך נלך באר בזה כוונתו העמוקה של משה רבינו שגזר אומר: "ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה". בהקדם לבאר הטעם שברא הקב"ה את האדם עפר מן האדמה, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים".

ויש לבאר הענין בזה על פי מה שכתוב בבריאת האדם (שם א-כ): "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". ופירש רש"י הטעם שאמר הקב"ה "נעשה" בלשון רבים ולא "אעשה" בלשון יחיד, כי נמלך הקב"ה עם המלאכים ללמדנו מדת ענוה, שהגדול מתייעץ אפילו עם הקטן ממנו.

והנה הטעם שלימד אותנו הקב"ה לקח זה על מדת הענוה דוקא בבריאת האדם, הוא על פי המבואר בגמרא (סוטה ה.) שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על העניו, ואמרו עו"ד: "כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם". לכן מיד בבריאת האדם רמז הקב"ה על מדת הענוה, כדי שילמד ללכת בדרכו של הקב"ה, ואז יזכה שישרה עליו הקב"ה שכינתו.

מבאר הרמ"א הענין בזה, כי עבודת הקטורת היא רמז נפלא על השלום והאחדות בין כל חלקי ישראל, כי כל סממני הקטורת מהלבונה שהיא המובחרת שבבשמים הרומזת על צדיקים, עד החלבנה שריחה רע שהיא רמז על פושעי ישראל, יש בהם רמז נפלא על כל חלקי ישראל, וצריך לחברם יחד כמו שכתוב (שמות ל-ה): "ועשית אותה קטורת רוקח מעשה רוקח ממולח טהור קודש". וזהו ששנינו בגמרא (כריתות ו): "כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטורת". לפי זה מבאר הרמ"א בלשון קדשו:

"והיה הקטורת ממולח טהור קודש מעורב זה בזה, כי באמת כל הסמנים האלו לא היו אלא כלל אחד והוא אומה הישראלית, ולכן אמרו (אבות פ"ה מ"ה) שאחד מעשרה נסים שנעשו במקדש היה אחד מהן שהרוח לא מסלק ענן הקטורת, כי אפילו כל הרוחות שבעולם אינן עוקרין ישראל ממקומן, כמו שנאמר (שיר השירים ח-ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. והיה מקטירים קטורת זה עד שהיה מעלה עשן למעלה, כי מעשיהן הטובות והנעימים של ישראל עולין למעלה, ומעוררים הכוחות עד שירדו הטובות והשפעות למטה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (איכ"ר א-ג) שישאל מוסיפים כח בגבורה שלמעלה".

לכן בחר הקב"ה באהרן הכהן שהיה בפועל: "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", שיהיה הכהן הגדול ויעבוד עבודת הקטורת ביום הכיפורים בקדשי הקדשים, כדי לכפר על כל ישראל ולכלול בהם גם את פושעי ישראל שהם בבחינת חלבנה, על ידי שהמשיך עליהם מקדושתו לקרבם לתורה.

לפי זה מפרש הרמ"א מה שאמר משה אל אהרן: "קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושם קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם", שצוהו אמנם להקטיר קטורת, אבל רמז לו שיעבוד עבודת הקטורת אצל ישראל, לכבות אצלם את אש המחלוקת ולעשות שלום ביניהם, הנה הדברים בלשון קדשו:

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמו האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה